

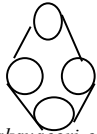

**UNITING CHURCH IN AUSTRALIA: LOTU COKOVATATI KO E OSITERELIA
KONIFEREDI NI VITI: VAVAKOSO LOTU ...**

Maji 24, 2019: Sa tiko kei keda na Kalou: Imanueli-Gauna ni vakasamataki ni noda ca kei na lolo ka veivutuni: Lede III [Lent III]: Nodai naki meda veikilai dina sara [bonding-gathering and knowing each other-Base 1], me vakatorocaketaki ka vakavouvi na noda bula vakayalo. Affirmation-sharing our spiritual journeys-Base 2] kei na noda cakacakataka se vakadewataka na veika eda sa rawata [caring/sharing-Base 3]. Sa vaka na qito na Baseball ka va na kena i cegucegu; e tolu na naki ni noda veitokani. Ni rawa kece eda sa rawata e dua na kai ka eda sa yacova nai naki ni qito se veitokani [Home Base].

NODA VEIKILAI

Me vakayacori e dua na porokaramu ka rawa ni vukea na noda veikilai vinaka. Eda soqoni, lululu, veitalanoa ka veiwasei talanoa. Tekivu na soqo ena gumu ti se qai vakayacori ni oti na vuli. Me dau qaraumi na vakayagataki ni sevusevu me kua ni vakadaroya na mai lotu ena Siga Tabu kei na nomu cakacaka

NODA BULA VAKAYALO

I. Eda sa qarava oti nai ka 6 Maji na 'Ash Wednesday': Siga Vukelulu ni Dravusa ka sa tekivu na noda salavata kei Jisu ena gauna ni Lede [Ledi], ko ya na Nona Rarawa na Turaga. Eda sa goleva oti na Lede I ena 10 Maji, ka ra na veitaravi mai na Lede [Lent 2-5], na macawa ogo nai ka III, Siga ni Turaga 24 me tomani tiko na noda sala vata kei Jisu ena Nona gaunisala ki na kauveilatai kei na Macawa Tabu [Epereli 15- (19 na Siga ni Mate-Good Friday), kei na Tucake Tale- Easter Sunday [21]. Sa vakanuini ni na qaravi tiko na kena veiyatu Vaga kei na kena ogo, na masumasu, na lolo kei na noda vulica na Vosa ni Kalou ena veimatasiga se veitokani ena vakabauta [cell group].

1. Ena macawa ogo Siga ni Turaga 24 Maji, 2019 eda na goleva kina na:

A. Ai Vakamacala me baleti Aisea: Meda dikeva mada eso na vakasama bibi me baleti Aisea: 1. Erau parofisai vata ko Aisea kei Maika; [Na Aisea vakaIperiu 'Yahweh is salvation,' se 'Na Kalou na Vu ni bula,' se 'na Kalou na Vu ni Veivakabulai,']. Ea parofisai e Jerusalemi, ka macala ni kawa talega vakatui. Eso na parofisai e kune vei Aisea e kune talega vei Maika ka rau gauna vata, ia ko Maika e parofisai e taudaku ni koro levu ko Jerusalemi. 2. Nai vola nei Aisea ea kune enai binibini vola mai na veidelana ena Waitui Mate [Dead Sea Scrolls], e rairai ea volai ena 100 BC/BCE, ka makawa sara mai na kena e vakadewataki kina nai VTM vakavavalagi [Revised Standard Version], ko ya ena 900 AD/ACE, ia e duidui ga vakalailai. 3. Nai VT ena kena volai taumada ea sega kina na kena me vakawase ka vakatikina [me vaka na wase 60: tikina e 1-6], me vaka eda raica enai VTM kei nai VTV, ia ogo e dua na ka vou era bulia ka vakacuruma ko ira na Dau ni VT baleta ni so na vanua sa yali

kina na kena taladrodoro ni noda wilika. 4. Na Aisea e 66 na kena wase [vakatautauvatataki kei na 66 nai vola taucoko enai VTM kei VTV], e wasei na Aisea ena rua nai wasewase levu, ka me 39 na wase [1-39] kei na 27 na kenai otioti ni wasewase [40-66]. [E 39 nai vola enai VTM, ka 27 nai vola ei nai VTV]. Sa talei ni raici vata ogo me vaka nai matai 39 na wase e tukuna vakalekaleka nai VTM taucoko, kei na 27 na wase e tukuna nai tukutuku vinaka ni VTV. Na wase 40 sa tekivu kina na domo mai na veikau, ‘Dou caramaka na sala i Jiova...’ [40:3ff; 49:11ff], na vosa ea vakayagataka ko Joni na Dauveipapitaisotaki. Sa tukuni kina na Dauveiqaravi {Nai Vakabula Daurarawa-Suffering Servant, ka lumuti ena Yalo Tabu}, [52:13ff], ka sucu, [49:5ff] mate ena vukuda na tamata, ka vakaturi cake tale mai na mate [52-53]. Tarava na nodra vakaroti na tamata vakabauta me: “Meda sai vakadinadina me yacova nai yalayala kei vuravura,” [62,63,65]. Sa la’ki tini ena Nona kaya na Kalou, ni sa vakavouya na ka kecega, me vaka na “lomalagi vou kei na vuravura vou,” [65:17;66: 22]. Sa rawa ni da kaya ni vola nei Aisea sa vakalailaitaki se vakalekalekataki kina nai VT taucoko [miniature Bible]. Sa qai talei sara ni 40-66 e rawa ni wasei tale vakatolu: mai na 40-48: na kena soli na veivakacegui vei ira era sotava na bula dredre kei na rarawa. Na 49-57: na vakasama ni veika sa bera mai, ko ya na lomalagi vou kei na vuravura vou [65:17;66:22]. Na Nona veilewai kei na Nona vakarokorokotaki na Kalou, [66:ff]. Sa okati kina na vosa rogolevu nei Jisu enai tekivu ni Nona veiqaravi [61:1-4; Luke 4:16-19]. 5. Na kena vakawasetaki kei na kena vakatikina na veivola sa kenai naki me umatavata na vakasama, sa koto kina na nodrai naki me vaka eda vulica ena vuli VT. Ka sa vakarawarawataka vei keda na noda wilika ka vulica nai Vola Tabu. Taumada e wasei vakarua 1-40 kei na 41-66, ena gauna ogo eda wasea vakatolu: 1-40, 41-55 kei na 56-66. Matai ni Aisea, Karua ni Aisea [Second Isaiah] kei nai Katolu ni Aisea [Trito Isaiah], me vukea na noda wilika, ka vakadikeva vakavuku, vakavinaka talega.

I. Aisea 55:1-9, [10-13]. Na [55: 1-10], sa tekivu me tukuna nai vakamacala eda kila vinaka ni kakana vakayago sa saumi vakailavo ka yaga ga ena dua na gauna lekaleka, ia na kakana vakayalo e solia na Kalou, e sega ni saumi ka sa yaga tawamudu. Na vakasama bibi ena tikina ogo. sai koya na vakararavi Vua na Kalou, ka sega ki nai lavo. Meda “lako mai ki na wai” [tikina 1], meda “vakarorogo sara” Vua” [tikina 2], ka “vakasaqarai Jiova ni sa kune rawa; dou [meda] masuti Koya ni sa voleka tiko...” [tikina 6]. Eda na via kana vakayalo tikoga kevaka eda sega ni vakayacora na veika sa vinakata na Kalou. Sa yalataka na Kalou na vanua vei Tevita me nona ka tawa mudu, ka sa dina na Kalou ena Nona yalayala. Sa macala ni tamata ga e sega ni vakayacora na nonai tavi, se nona yasana ni veiyalayalati; ka sa na dredre kina me vakayacori taucoko na vosa ni veiyalayalati. Eda na sotava tikoga na tamata na kena sasa, se na kena voravora. Ia, sa Kalou dauloloma ka gadreva me vakabulai keda; *sa dina ni sai valavalaca na tamata, ia sa tu na Nona veivosoti na Kalou, ni yaco na veisau, sa loloma na Kalou: sa qai vo ga na nodai tavi na tamata meda veisau, [6].* II. Meda lako Vua ni “sa voleka tiko” me vaka ni sa sega ni lako tani na Kalou, ia koi keda ga eda sa lako vakayawa mai

Vua na Kalou. Ni da lokuyarataka na noda via soli keda Vua, ka da kaya me wawa mada ka meda qai soli keda ni mataka, se nida sa qase mai? Sega! Meda kakua ni vakayawaki keda tikoga mai Vua na Kalou ogo? Sega! *E daidai ga na siga ni bula!* III. Ena tikina e 3 sa kaya meda lako mai ki Vua meda na bula. Ka sa yalataka ni na solia na bula taucoko, vakaibalebale me vaka ga ea solia vei Tevita. Sa tu nai naki ni Kalou ena noda dui bula ka dodonu ga meda soli keda ki Vua ka vakarorogo ki na Nonai tuvatuva, ka sega ena noda kerea na Kalou me mai vakarorogo ki na nodai tuvatuva, ia kevaka ko ya, eda na leqa ga kina!

B: Ai Vakamacala ni Same: *Sa dauvakayagataka vakalevu ko Jisu na Same ena Nona vunau kei na Nonai vakavuvuli, baleta ga ni sai vakarau ni nodra bula; ena nodra bula vakavuvale kei na lotu mera dau lagata se cavuta na Same. E 150 na Same era a vakasoqoni vata ena dua na gauna balavu, ka ra dau vakayagataka ena nodra: vakacaucautaka na Kalou, ena nodra vakavinavinaka Vua na Kalou, ena nodra tusanaka na nodra vakabauta, ena nodra tukuna na nodra vakanuinui, ena nodra dui rarawataka na tamata yadua na nodrai valavalaca, kei na Nona Dina tu ga na Kalou ni lomani ira ka dauvukei ira talega. Na uto ni Same sai koya na bibi ni nona vakararavi se vakabauta na Kalou na tamata yadua. Sa vinaka talega meda raica kina na nona tukuna vakadodonu na tamata na nona gagadre se cikecike Vua na Kalou. Na Same sa yaga ena draki ni bula kecega eda kila ka sotava na tamata, meda dauvakayagataka me yaga ki na noda dui bula ni vakabauta! II. Ena vuku ni noda dau taleitaka na Same, ena uasivi meda raica na kenai wasewase e 5 ka muria vinaka nai vola e lima nei Mosese sa vakatokai na Penitatuki [Penteteuch-pente-5, teuch- vakaro se lawa]. Na veiwasewase sa dusia vakararaba ga na veiulutaga sa vakabibitaki ena veivola e lima. Sa kenai balebale ko ya ni Same: 1. Same 1-41 ena salavata kei Nai Vakatekivu [Genesis]. Me vaka ga na veibuli ni Kalou e nai vakatekivu, na lutu ni tamata enai valavalaca, ka sa yalataki na veivueti ni Kalou. E levu na Same ogo e tukuni ni a vola ko Tevita ka sa vakaraitaka na nona vakalougatataki na tamata, na nona lutu mai na liga ni Kalou, kei na nona vakabulai mai Vua na Kalou. 2. Same 42- 72, na Lako Yani [Exodus], ea vola ko Tevita me baleti Isireli, sa vakarusai ka vakavoui tale. Sa vakabulai Isireli na Kalou, ka sega ni yaga me vaqara tale edua na sala, mera rai ga Vua na Kalou, sai Koya ga na Sala mera vueti ka vakabulai kina. 3. Same 73-89 sa salavata kei na Vunau ni Soro [Leviticus], ea vola ko Esafa kei ira na nona kawa. Sa vakabibitaki kina na Vale ni Soro, na Nona lagilagi na Kalou, ka sa cecere ka kaukauwa. Sa na gole kina na tamata me vakabulai ka vakarokorokotaka na Yacana Tabu. 4. Same 90-106, Tiko mai na Lekutu [Numbers], era lewe levu era kainaki ni ra vola ka sa baleta na veivekani nei Isireli kei na veimatani tu sa wavoliti koya kei na Nona lewa na Kalou na matanitu ko Isireli kei na veivanua kecega era sa vakarorogo ki na Nona lewa. 5. Same 107-150 nai Vakarua [Deuteronomy –deut -2, nomy-law] ea kainaki ni a vola ko Tevita ka vakabibitaki kina na Kalou kei na Nona Vosa. Sa levu kina na sere ni veivakacaucautaki, veivakarokorokotaki kei na vakavinavinakataki ni Kalou. E levu na Same ogo era sa volai me lagati ena soKalou, ka sa rawa meda vakayagataka talega meda lagata Vua na Kalou, se meda vola eso nai vakarau ni soKalou me salavata kei na vei Same ogo. 6. Mai na Same i Tevita enai matai ni wasewase 1-41 sa no kina na vakasama ni Vakatekivu: na buli ni vuravura, na tamata, na lutu ni tamata mai na liga ni Kalou ka yaco mei vakavalaca kei na veivakabulai ni Kalou. Na Same ogo sa baleta na nona vakalougatataki na tamata, na nona lutu ka sa totogitaki me vuli kina, kei na Nona veivakabulai na Kalou. Nai ka rua ni wasewase ni Same 42-72 ea vola ko Tevita kei na luvei Kora ka salavata kei nai karua ni vola nei Mosese, na Lako Yani. Sa tukuni kina na matanitu ko Isireli, ka tekivu ena nodra tiko vakavesu ena vanua ni veivakabobulataki mai Ijipita; ko ya na bobula se rusa vakayago, vakayalo talega, ka sa vakayacora na Nona cakacaka ni veisereki, veivagalalataki kei na veivakabulai na Kalou. Sa sega ni ogo nai tavi e vakayacora na tamata, ia sa vakavuna na Kalou, ia sa kaciva kina na tamata me vakayacora na cakacaka ni veisereki kei*

veivagalalataki. Na Same i Tevita 61,62, kei na 63 na nona drotaki Apisalome [II Samuela 15-18], na vakanananu kei na vakanuinui nei Tevita ena veisiga...sa vakasamataka tiko vakabibi ena veibogi... ena nona a tiko ena vanua dravuisiga mai Jutia. Ko ya na veika dredre ni bula vakayago ka sa vakayagataka na veika dredre ko ya mei vurevure ni nona gadreva dina na Kalou. Dua na kenai vakaraitaki, na leqa ni wai, ka sa tarai koya na karamaca vakayago. Sa wacava li na karamaca vakayalo ke sega kina na Wai ni Bula [raica talega na Aisea 55 e cake kei na Joni 4:13-15].

I. **B. Same 63:1-8**: *Ena gauna ni tu taudua ka sega na nonai tokani, ka leqa ena wai kei na kakana, sa gole na yagona kei na yalona Vua na Kalou, “Sa via gunu vei Kemuni na yaloqu, sa gu ga vei Kemuni na lewequ ena vanua mamaca ka dauveivakaocataki, sa sega kina na wai: me’u kunea na Nomuni kaukauwa kei na Nomuni ukuuku...sa vinaka na Nomuni loloma ka ca na bula...” [1b-3a].* Sa dusia tikoga ni ‘wai’ ena vanua dravuisiga e dua nai solisoli talei me rawa kina na bula, sa bibi dina ko ya. Eda kila ni sega na wai, eda sa karamaca, ka na totolo mai na mate. Ena taura ga e dua na gauna lekaleka ka sega ni vaka na via kana ena vica vata na siga qai rawa na mate. II. Ena uasivi mo dikeva nai VTM kei nai VTV ka raica kina na bibi ni wai vakauasivi ena vosa nei Jisu, ni a kaya ni sai Koya na ‘wai ni bula,’ “*Ko koya yadua ena gunuva na wai oqo ena via gunu tale, ia ko koya ena gunuva na wai ka’u na solia vua ena sega ni via gunu ka tawa mudu: ia na wai ka’u na solia vua ena tu ena lomana me mata ni wai sa tovure ki na bula tawamudu,*” [raica talega na Vakatakila 21:6-7]. III. Dina ga ni a sa vakasavi koya ko Apisalome, na luvena, sa vakadeitaka ko Tevita na nonai tutu vaka Tui, ni sai solisoli ni Kalou ki vua, ka sa sega ni dua e kauta tani rawa [raica talega na Roma 11:29]. Sa sega ni dau veisautaka na Kalou na ka sa lewa.

C. **Ai Vakamacala me baleta nai vola ki Koronica [Korinical]**: I. *Ea volai nai vola mai Efeso enai katolu ni nona kaulotu ko Paula rauta na 65 AD/ ACE, ka sauma kina eso na nodra vakatataro na lewe ni lotu. Ko Koronica e tara toka ena dua na delana rabalailai ka wasawasa ruarua na yasana ka rawa ni tavo na waqa lalai ka usai voli se talaci kina nai voli mai na dua na yasana ki na yasana ka dua ka me vakavodoki tale ki na dua na waqa. Edau vukea na nodrai voli me kua ni sokotaki vaka ki Kiriti de na luvu kina na waqa. Ea tovolea ko Niro na tui Roma me taya nai keli me soko kina na waqa, ia sa qai rawa ga ena gauna oqo ka soko kina na waqa lelevu ka vakatotototaka na nodra veilakoyaki. Baleta ni koto donu na koro oqo, ka sa yaco me koro ni sotasota ni veimata tamata ka ra kauta talega yani kina na nodra dui kalou. Ko ira na Jiu, era kauta yani na nodra Kalou ko Jiova [fena lomadra], ko Roma na kalou ni wasawasa ko ‘Poseidon’ kei Kirisi na kalou yalewa ni dodomo [love] ko ‘Aphradite,’ ka rauta e 2000 na kena parofita gone yalewa ka ra vakayagataki ena dautagane kei na dauyalewa. Sa rauta me buli e dua na vosa vou ‘vakakoronica’ se ena vosavosa vaka-Viti ‘koro ni ca,’ ka ni koro ni valavalaca. E na uneune levu ni 1858 e ceburaki kina na koro makawa ka kunei kina nai dabedabe ni veilewai, ea lewai kina ko Paula. Ko Koronica erau veiqaravi toka kei Aceni, na koro levu ni vuku ka rau dauveisisivi se veiqatitaka se ko cei na koro rogo se dokai.*

I. Na I Koronica 10:1-13 sa vakaraitaka na veika e tukuna ko Paula, ea yaco vei ira na Isireli: a. Na duru O, na wasa damudamu [Lako Yani 14]; b. na kakana, na wai [Lako Yani 15-16]; c. Na veika ea yaco ena tikina e 7 [Lako Yani 32], tikina 8 [T/Lekutu 25:1-9], tikina 9 [T/Lekutu 21:5-6], tikina 10 [T/Lekutu 14,2,36; Lako Yani 16:41-50]; na agilosu ni mate [Lako Yani 12:23]. *Ena uasivi me wiliki na veitikina oqori mai nai VTM.* II. Enai VTM, se ena Lako Yani, na sala e muria na Kalou me vakaraitaka kina na Nona kaukauwa ni sa Kalou, e kune talega kina na titobu ni Nona loloma na Kalou vei ira Nona tamata, kei na Nonai naki me vakabulai ira. Ia sa kune talega na lomaqa ni tamata ka talaidredre Vua na Kalou. III. Nai naki nei Paula ena nona tukuna na veika kece e cake ko ya, me vakasalataki keda ena gauna oqo [tikina 11-12]. Oi keda ena gauna oqo meda vuli mai na nodra malumalumu ko ira era a bula ena gauna eliu. Nida bula enai vakarau ni bula vou kei na veika eda vakatotogani kina sa daumaka meda qaqarauni: i. Na gagadre cala kei na veitemaki sa dauyacovi keda kece na tamata; ii. Ko ira eso e liu era vorata na veitemaki, ena rawa talega mo vorata. IV. E rawa meda saqata ka lako sivia na veitemaki nida nuitaka na Kalou me vukei keda: mo vuli mai vei ira era lako sivita na veitemaki, dro laivi mai na veika ca ka rawa ni ko coriti mai kina, digitaka ga mo cakava na ka e dodonu, masuta ka kerea na veivuke ni Kalou, ka vaqara talega na nodra veivuke na tamata vakabauta, [raica na 2 Timoci 2:22].

D. Ai vakamacala me baleti Luke: *E vica na tikina bibi meda kila taumada: 1. Na veivakabulai sa mai vakayacora na Kalou ena bula nei Jisu sa baleti vuravura taucoko, [inclusive]: a. Ko Luke ea sega ni vakacuruma nai tukutuku me kua ni vunautaki nai Tukutuku Vinaka vei ira na kai Matanitu tani me vaka e kune ena Maciu 10:5-6 [cf Marika 6:7-13; Luke 9:1-6]; b. E sega talega ni vakacuruma na veitalanoa ni marama ni Kenani kei Jisu ena Maciu 15:21-28 [cf Marika 7:24-30]; c. Ko Luke e sega so ni vakabibitaka na kena vakayacori na parofisai mai nai VTM me vakataki Maciu. Ia me vakataki Maciu e rau tukuna na kawa i Jisu: ko Maciu e tekivu mai vei Eparaama; sa talei nida wilika ni ko Maciu ea vakacurumi rau na yalewa ko Reapi, na yalewa dautagane me kawa mai kina ko Jisu kei Ruci na yalewa ni Moapi. Dina ga ni sega ni tukuni rau na yalewa e rua ko Luke, ia sa tekivu mai vei Atama ki Vua na Kalou [Luke 3:38]. Koi rau na dauvolavola erau sa dusia ga na Nona veidigitaki na Kalou ka sega ni dodonu me beci koya kina e dua na tamata, tagane se yalewa. 2. Sega ni vakataki Maciu kei Marika, ko Luke sa qarauna me tekivutaka na nonai tukutuku me salavata kei nai tukutuku ni gauna ko ya [raica e cake “an orderly narrative/account”--- “mai nai vakatekivu, me’u veidutaitaka nai vola vei kemuni,” Luke 1:3]: na bula vakapolitiki, vakailavo, bula veimaliwai kei na bula vakavanua [historical/geopolitical]. Na nona Kosipeli sa vakarautaki me baleti vuravura raraba; sa vakarau tu na vanua, ko ya sa koto donu na veiliutaki ni vanua me ciqoma na Nona lako mai ko Jisu. 3. E levu cake na nona tukuna vakamatailalai na bula, mate kei na tucake tale ni Turaga ko Jisu. E levu cake nai talanoa me vakadinadinataka na tucake tale ena Nona vakaraitaki Koya ko Jisu vei iratou na tisaipeli. 4. E vakavolekati keda sara enai talanoa totoka ni yuvale [pen-portraits], me vakataki: Elisapeci kei Sakaraia [1:5-25,57-80], Meri*

kei Josefa [1:26-56;2:1-26, 41-52]; Simione kei Ana [2:25-38] kei Joni na Dauveipapitaisotaki [3:1 -20]. Oqo ko ira na turaga kei na marama ea sotavi ira ko Jisu ena Nona bula. 5. Nai talanoa e rawa nida vakasamataka, se meda veitalanoa kina ka raica na kena yaga ena noda bula, me vaka oqo: Na nodra vakadinadina ko ira sa rawai ena bula mai Vua na Dauveiqaravi Levu, ka sa yaco me nodrai Vakabula na Turaga ko Jisu [1:1-2], me vakataki ira oqo: na marama ka lumuta na yavai Jisu ena waiwai [7:36-50]; ko Sakiusa ena nona a vakabulai koya ko Jisu, ena nona lakovata kei koya ki nona vale [19:1-10]; na Nona sota kei ira eso tale na Nona tisaipeli, ka sega ni okati kina ko iratou na lewe 12, ko ya ena gaunisala ki Emeo; kei Kaliopasa kei na nonai tokani? Na watina beka? [24:13-15]. 6. Sa tukuna e dua na Jisu dauveikauwaitaki ka dauloloma: na marama ka lumuta na yavana [7:36-50], na marama turuvidrabalavu ka yabaki 12, ena nona a tara na tutu ni sulu i Jisu ena gaunisala; kei Jairo [8:41-42,49-56] me la'ki vakabula na luvena yalewa yabaki 12 [8:43-48]; na vada mai Neini ka vakabulai na luvena tagane [7:11-17]. 7. Na talei kei na titobu ni loloma mai vale [ni Kalou], ena Nona veivosoti kei na Nona bokoca nai valavalaca, me vaka nai talanoa ena Luke 15:1-32: na sipi ka yali, na tiki ni siliva ka yali [ka rawa ni vakadewataki ni vosa vakatautavata oqo ni 'Kalou,' e vaka na yalewa, se na marama], me vaka: na gone sa yali, na gone cidroi, se na loloma mai vale...na loloma ni Kalou sa dei tu ga ka sa sega sara ni veisau. 8. Na nodra kauwaitaki na dravudravua, tamata e biligi tani ka vakalolomataki ka okati kina ko ira na marama. Sa vutuniyau ko Luke enai talanoa e veivakauqeti ka veilauti me yaga ena noda bula ni so-Kalou, kei na noda vakadinadinataki Jisu kei na noda veiqaravi ena vanua eda bula kina.

I. Na Luke 13:1-9 sa vakabibitaka na veivutuni [repentence] ka mera kidava na tadu mai nei Jisu; sa yaga kina nai talanoa e rua era. Meda wasea mada: 13: 1-5 sa baleta e rua na leqa ka mate kina na tamata se na Isireli...na taro levu ga: Ea yaco li baleta na nodratoui valavalaca ko iratou na tamata ko ya? Ea yaco li na leqa baleta ni vakavuna ga na tamata? Se vakacalaka ga? Se ea yaco me baleta nai sau ni nodratoui valavalaca? A. Na nodratou mate na kai Kalili ena ligai Pailato sa dua na ka vakaloloma dina. Ko Pailato ea vinakata me vakavinakataka nai gunugunu ni wai mai Jeruselemi ka vakarota me vakayagataki kina na soli mai na Vale ni Soro. Sa ka tabu sara vei ira na Jiu na kena vakayagataki nai yau ni lotu vakaoqo, ka dauvakavuna me tubu kina na ue. E rairai eso na kai Kalili era vakavunene ka saqata na vakasama ko ya; se eso beka na sotia ni Roma era yamata vuni ka vakaisulu vakaitaukei ka ra curu veimaliwai kei ira na la'ki so-Kalou, ka ra vakayacora na veivakamatei oqo. *Sa rauta me veiwaki vata na nodra dra kei na dra ni manumanu nai soro kama.* B. Nai ka rua, na nodra mate na lewe 18 mai Sailoama edua talega na sasaga nei Pailato me vakavinakataka na wai ni sisili ko ya, ia me vakailavotaki mai na tobu ni Vale ni Soro. Eda raica e nai talanoa e cake ni duidui na vuna, o koya oqo sa vakayagataki kina nai lavo e sega ni dodonu me vakayagataki. Sa macala, ena vakasama ena gauna ko ya ke ra mate, sa dodonu vinaka ka nira saumi mai nai lavo sa soli tu Vua na Kalou, ni a dodonu ga mera solia kece Vua na Kalou. Ena vakasama raraba vaka-Jiu, sa titobu sara ka levu na nodrai valavalaca ka dodonu ga mera

mate. Se sa rauta ga mera mate! II. Sa duidui sara na rai nei Jisu ena vuku ni talanoa e rua ogo: a. E sega ni baleta nira i valavala ca mera totogi kina, ia sa kaya ga ko Jisu vei ira na vakarorogo, ke ra sega ni veivutuni era na mate talega. Ni ra na vakayacora tiko na Jiu na veivakalaboci, se na vakabesebese kei na vakaitavi ena politiki vaka-Roma, era sa vakadeitaki ira ena muria na Kalou ko Jiova, ka sega ena sala era via muria mera vagalalataki kina. Sa okati eke na Nona tukuna na vakarusai ni Vale ni Soro ena 70 AD/ACE. Veitalia ga na dodonu ni tamata yadua, ni sa gole ena sala cala na matatamata se lewe ni vanua, se tamata yadua, e dodonu se sega ni dodonu ena rai vakatamata, ke sega ni dodonu vaKalou ena tatara se yaco ga na leqa. b. Sa duatani na nanuma nei Jisu me baleta na Matanitu ni Kalou: ko Jisu e vakaraitaka ni ka vakayalo; na nodra nanuma na Isireli me baleta na Matanitu nei Isireli, ko ya ena vakatubura e dua na Mesaia me valuti ira na veiliutaki vaka-Roma. Eda vakabauta ni sega ni muri na sala va-Kalou ena sega ga ni na vinaka na kenai tinitini. Ni vaqara ko Isireli na kaukauwa vakayago ena tini ga ena mate kei na rusa. c. *Ena tarai ira talega na tamata yadua na leqa veitalia ga nira tokona tu ni ka e ra vakabibitaka sai koya na dodonu kei na dina vaKalou? Eda vakabauta ka wilika mai nai VT ni duidui sara na dina kei na dodonu va-Kalou sa mai vakaraitaka ko Jisu.* d. Ni vakasaqarai na kaukauwa ni Matanitu ni Kalou sa kauta mai ko Jisu ena vakavurea mai na bula. Ena yaco na leqa nida taura cala na tamata nai balebale ni Matanitu ni Kalou, me vakaga na nodra tauri Jisu cala ko ira na Farisi kei na veiliutaki ena Lotu se ena matanitu, me vaka e veiliutaki kina ko Eroti, [raica na Luke 13:31-35]. E muri ga ko ira era kunea na dodonu, sa na yaco kina na bula. e. Ni da veisaqasaqa kei na Kalou, ena vakamawe ki na ca ena noda dui bula yadua ka vakakina ena noda bula vaka matatamata! f. Ni da raica lesu ka kunea ni sa uto ga ni veivakasama ogo na noda veivutuni: ka sega walega ena noda mosita na veika ca eda vakayacora. Ena vakasama vakai-VT, na veivutuni sai koya na noda vakanamata Vua na Kalou, veisautaka na veika kece ena noda bula ka ilovi keda se eda raica na veika kece ena rai vaKalou. E sega walega me baleta na veika me baleti keda ga: ko ya ena noda leqa, ena nodai valavalaca, na noda rerevaka na ca, ia ena noda vakatara me yaco mei vakarau ni noda bula na bula va-Karisito Jisu...eda sa na raica tiko ogo ena gauna ni Lede eda sa qarava tiko ogo kei na kauveilatai. III. 13:6-9: i. Na vuni-lolo [tree] sa vakatoka ko Osea [9:10] me ko Isireli. Ni sega ni vua, sa

tukuni Isireli ni sega ni vua. E dua na vosa vakatautauvata ka sinai ena veivakasalataki kei nai vakaro mera qaqarauni kina: i. Na vu ni lolo ea tea na kenai taukei, ka maroroya. E sega ni co ca me tubu ga vakaveitalia ka rawa ni ta laivi ka visa! ii. Sa kaya ga nai talanoa ni bula e sega na betena, sega ni vua e vakanamata ki na rusa; iii. Sa kaya talega nai talanoa ni veika kece e kania, gunuva, ka vakayagataka tikoga era i solisoli kecega, dina ga ni ra sega ni solia lesu e dua na ka, ena rawa ni ra bula tiko, ia sa bula tawa yaga. iv. Sa vakavulici keda ga ni tiko tale edua na gauna ni veisau [life has a second chance]. Sa dodonu me ta laivi ni sega ni vua ni oti e tolu na yabaki, ia sa soli tale vua nai vakabulabula ni qele me tovolei me vua tale. Ni sa sega ni vua, sa na qai musuki laivi. Sa soli tiko na ‘chance’: dua tale na gauna... e muri ga sa na tau mai na lewa, ko sa na sogoti vakadua, cavu laivi ka vakamai ni sa sega na betemu. V. *Sa soli na sala meda veivutuni tale [second chance], veivutuni mo na bula. Sa dua na gauna vakaloloma dina na gauna ko ya ke sega na veivutuni. Meda masulaka meda kua sara ni yacova na gauna ko ya.*

3. *Na Sala ni Vuli Vola Tabu [Bible Study Methods], na sala ni vakadewataki ni vosa [exegesis]: A. Ni soli mai na lesoni se tikina mo wilika: wilika sara, oti qai wilika nai talanoa ni bera na lesoni, tarava nai talanoa ni oti na lesoni ko ya [context]. B. Tovolea mo kila toka nai naki ni kena volai nai vola koya; me vakataki Joni 20:30-31. C. Wilika tale na lesoni ka toqa na vosa kei na vakasama bibi e lauti iko? D. Ko raica rawa e dua na vakasama e buwawa ka sega ni macala vinaka, raica tale ka wilika na kena vakadewa vakavavalagi, kena e rawarawa? E. Raica tale na tikina enai Vola Tabu e rawa ni vakamacalataka na vakasama ko raica tiko, me vaka ena veivola tale eso enai Vola Tabu. Vakayagataka e so na taro ena vosa: A cava [what]? Gauna cava e volai kina se cavuti kina na vosa [when]? A cava na vuna [why]? Caka/yaco/rawa vaka evei [how]? F. Raica na “a” “b” “c” lalai enai Vola Tabu vakaidusidusi ka tukuna na vanua mo wilika tale me vakamatatataka na tikina ko wilika tiko; na references se foot/end notes. Indexes enai VT Vakavavalagi. G. Dikeva na vakayagataki ni gauna [tenses]: “Au a lako!” [past], “au sa lako!” [present] kei “au na lako!” [future]? I. Raica rawa e so na vakasama vou? [Goleva na veitikina ena lesoni ni kua? Se dua ga na tikina] J. Mo nanuma tiko ni ko wilika tiko e dua nai vola ka volai ena 2000 vakacaca na yabaki sa oti, mo vakasamataka na i tuvatuva ni vanua [geography], nai tovo ni bula, [culture and traditions], na veika e yaco ena gauna koya [history], kei nai vakarau ni nodra volavola [literature]. K. Ia sa dei tu ni ogo na vosa ni Kalou, e vosa bula [Ipiriu 4:12]. Mo masulaka ka nuitaka na Kalou ena nomu vukei ni sereki ni vosa. L. Sa kena gauna ogo mo tovolea ke ko gadreva me toso cake tikoga na nomu kila na i Vola Tabu, mo tekivu vakavolia e so nai vola ka rawa me vukei iko. Eso nai Vola Tabu sa tu vata kei na kenai vakamacala [Commentary] se Dictionary of the Bible kei na nomu Dauwilika wasoma na Taro enai vola ni Sere vakaviti sa no kina na yavu ni noda vakabauta kei na cioloji ni lotu. M. Na kena i otio mo qai taroga na taro: A cava e da vulica rawa mai nai talanoa ogo? Se A cava na kenai balebale vei au/kena yaga vei au ena noqu i tutu vakatamata, vakalotu vakarisito, etc. se cava na kenai balebale /yaga ki nai vavakoso? N. Kua ni rawai sara ena muria nai kalawa e soli yani enai vola baleta ni na tubu mai eso na vakasama e vakavotuya na Yalo Tabu, me golevi sara koya.*

VEIKAUWAITAKI: A cava meda cakava me sureti kina ko ira era sega ni lewe ni lotu? E dua e da nanuma meda sikovi koya? A cava tale e rawa ni vakayacori?

Jovili kei Lisa Meo